

Главни уредник
Зоран Хамовић

Уређивачки одбор
Борис Беговић
Смиља Марјановић Душанић (*уредница*)
Војин Недељковић
Војислав Павловић
Александар Палавестра
Даница Поповић
Александар З. Савић

Ликовни уредник
Светлана Волиц

© Clio, 2022. Сва права за издање на српском језику задржана.
Ова публикација, у целини или деловима, не сме се умножавати,
прештамповати, похрањивати у меморију компјутера или на било који начин
преносити – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или на
други начин – нити може на било који начин или било којим средствима бити
дистрибуирана без одобрења издавача.

Издавање ове публикације подржало је
Министарство културе и информисања Републике Србије

Наслов оријинала

Historie de l'Empire ottoman

de Robert Mantran

World copyright © Librairie Arthème Fayard 1989

Историја Османског царства

Приредио

Робер Мантран

Превела с француској

Ема Миљковић-Бојанић

Садржај

Предговор	9
<i>Робер Манџран</i>	
1. Почети: Осман и Орхан	17
<i>Ирен Белдичану</i>	
2. Успон османлија (1362–1451)	41
<i>Никола Вајшен</i>	
3. Успон Османлија (1451–1512)	92
<i>Никола Вајшен</i>	
4. Организација Османског царства (14–15. век)	134
<i>Никоара Белдичану</i>	
5. Процват Османског царства (1512–1606)	158
<i>Жан Луј Баке Грамон</i>	
6. Царство на врхунцу моћи (16. век)	181
<i>Жил Вејнсџејн</i>	
7. Османска држава у 17. веку: стабилизација или слабљење моћи	257
<i>Робер Манџран</i>	

8. Османска држава у 18. веку: европски притисак	300
<i>Робер Манџран</i>	
9. Балканске провинције (1606–1774)	325
<i>Жил Вејнстејн</i>	
10. Арапске провинције (16–18. век)	385
<i>Андре Ремон</i>	
11. Почети Источног питања (1774–1839)	475
<i>Робер Манџран</i>	
12. Период танзимата (1839–1878)	517
<i>Пол Димон</i>	
13. Последњи трзаји (1878–1908)	587
<i>Франсоа Жоржон</i>	
14. Умирање једног царства (1908–1923)	647
<i>Пол Димон и Франсоа Жоржон</i>	
15. Османска уметност	725
Османска уметност на турским територијама	725
<i>Жан Пол Ру</i>	
Архитектура у арапским земљама у османско доба	766
<i>Андре Ремон</i>	
16. Интелектуални и културни живот у Османском царству	780
<i>Луј Базен</i>	
Хронолошки оквири	813
Списак султана Османског царства	820

<i>Садржај</i>	7
Библиографија	822
Сарадници	841
Речник	843
<i>Александар Фоишић</i> Османско царство: историографски домети	849
Индекс имена личности	857
Тематски индекс	881
Индекс географских појмова	890
Детаљан садржај	907

Предговор

Пре нешто више од сто педесет година на француском је објављена књига *L'histoire de l'Empire ottoman*, аутора Јозефа фон Хамер-Пургштала, превод његовог капиталног дела *Geschichte des osmanischen Reiches*.¹ Ова књига је неминовно морала имати великог одјека јер први пут је објављена општа историја Османског царства, заснована на турским и страним изворима, првенствено на хроникама. Иако се књига завршава 1774. годином, изазвала је велико интересовање, јер је од почетка 19. века Османско царство било у средишту европских и средоземних збивања: Бонапартин поход на Египат, ратови с Русијом, устанци у Србији и Епиру, борба за независност Грчке, француски напад на Алжир, сукоб с Мехмедом Алијем у Египту, војне, дипломатске и економске интервенције великих сила. Чинило се да се Царство, од кога је Европа вековима дрхтала, ближило своме крају или да барем престаје његова доминација над великим бројем народа, било хришћана или муслимана, Европљана или источњака.

Историја Османског царства, на начин на који ју је представио Ј. фон Хамер, писана у традиционалном историографском стилу, више описује него што објашњава и не тражи дубље узроке догађаја. С друге стране, она посебно истиче, а то се може приписати антиосманском контексту епохе, мане, погрешке, и све врсте ексцеса, што

---

¹ J. von Hammer-Purgstall, *Geschichte des osmanischen Reiches*, 10. vol., Budapest 1827–1835. Француски преводи: *L'histoire de l'Empire ottoman*, par J.-J. Hellert, 18 vol., Paris 1835–1843; *L'histoire de l'Empire ottoman*, par L. Dochez, 3 vol., Paris 1840–1844.

нису занемарљиве појаве, али нису ни суштина ове науке и, изнад свега, пружају непотпуну и пристрасну слику.

Током 19. и почетком 20. века, након дела Ј. фон Хамера, објављено је још неколико општих дела о Османском царству, али углавном мањег обима, која нису продирала у суштину материје и која су најчешће била обележена европоцентричном визијом историје. Већина тих дела, писаних на основу извора западног, а не источног порекла, чињенице представља једнострано у погледу економских питања, или исувише површно када је реч о питањима државне администрације. Свакако, у то време, турски архиви нису били доступни, али све и да јесу, то не би изменило концепцију политичке и културне надмоћи Европе.

Убрзо по завршетку Другог светског рата ствари су почеле да се мењају. Олакшан је приступ турским архивима и откривено је да они пружају обиље података, превасходно о унутрашњим односима у османској држави. За османску историју заинтересовали су се Турци у жељи да боље упознају своју прошлост,² као и западњаци, експерти за оријенталне језике, који су користили све до тада запостављене турске, арапске и персијске историјске изворе. На тај начин су се умножила истраживања и детаљни радови и поново је отворен велики број питања. Као резултат настала је историја Османског царства, из пера Станфорда Џ. Шоа, иако би неки закључци и погледи које Шо износи могли да буду предмет критике.³ Док су раније објављени радови стављали акценат на „догађајне“ аспекте и на политичке односе између европских држава и Османског царства, ово дело је омогућило да се историја институција, привредна и друштвена историја сагледају и са османске тачке гледишта, као и односи између Турака, Арапа, Персијанаца итд. Дакле, проширило се, и то тачно од пре четрдесет година, наше познавање османског света и чинило се корисним да се студентима, колегама историчарима и људима жељним културе представи дело засновано на новим подацима. Пример нам је дао Клод Каен који је, са својом књигом *Pre-Ottoman Turkey* (Преосманска Турска), чије је измењено и допуњено издање недавно објављено у Француској, изнео нову анализу

² Видети радове М. Ф. Кеприлија, И. Х. Узунчаршилија, О. Л. Баркана, Х. Иналдика.

³ Stanford J. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, 2 vol., Cambridge U.P. 1976–1977. Француски превод, *Histoire de l'Empire ottoman et de la Turquie*, t. I, Des origines jusqu'au XIXe siècle, Horvath 1984.

продирања Турака и њиховог учвршћивања у Малој Азији, у периоду од 11. до 13. века, што је увод у историју Османлија.⁴

Оријенталистика, познавање арапског магрепског света и Блиског истока има у Француској традицију која датира из 17. века, од времена када су драгомани при изасланствима, захваљујући свом познавању тзв. „оријенталних“ језика (турског, арапског, персијског), много боље проучили земље Оријента, како њихов свакодневни тако и политички и верски живот. Мало-помало развила се наука, која је дуго припадала искључиво стручњацима, међу којима су Французи увек имали значајно место.

Туркологија, грана оријенталистике, у оквиру је те науке, и она је, како у даљој тако и у ближој прошлости, обележена изузетним личностима. Данас је француска туркологија на гласу. Присутна је у бројним дисциплинама: лингвистици, антропологији, етнологији, историји. Француски историчари турколози толико су бројни да могу да проуче читаву историју Турака, и нарочито Османлија. Зато се учинило да је, уместо да читаво дело напише један аутор, који би о многим питањима могао само да представи радове из друге руке, боље да по један експерт обради сваки од великих периода османске историје.

Већ је уобичајено да се оваква врста књиге наслови Историја Османског царства. Ни ми нисмо желели да прекинемо с том традицијом, иако је ово, у великој мери, пре историја османске државе коју смо желели да истакнемо, уз настојање да покажемо да тај свет није био само свет освајања, превласти, војне надмоћи, већ и свет са унутрашњом организацијом и администрацијом.

Истина, ранија слика о Османском царству била је заснована на концептима створеним највише у 19. веку: тај режим тираније, суровости и насиља, имао је за своју препој да захвали само снази војске и бруталним притисцима којима је повремено прибегавала његова влада; султани су били или немилосрдни крвници, вођени жељом за влашћу, који су владали захваљујући терору, или особе без карактера, које су живеле у разврату, корупцији (мало је изузетака, какав је Сулејман Величанствени); османски свет није познавао систем власти, администрација није постојала или је била обележена

---

⁴ Claude Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, London 1968. Прерађено и допуњено француско издање, *La Turquie pré-ottoman*, у издању Француског института за анадолске студије (L'Institut français d'études anatoliennes), Истанбул 1988.

немаром; ислам је био свемоћан и своју је надмоћ испољавао изнуђивањем па и масакрима хришћана. Та визија, која се ослањала на примат Запада и западних схватања током 19. века, на принципу националности, на одбрани појединих мањина, и данас се често среће, толико је у књигама и у главама усађено мишљење о штетности и о изопачености муслиманског света уопште, и посебно турског света.

Оно што се назива „Источним питањем“ све донедавно обрађивано је само са западњачког становишта, а нарочито са антиосманске тачке гледишта, у светлу распада Царства, са жељом да се освоје његова привредна богатства, трговачки путеви, стратешке тачке, са жељом да се учине „штићеницима“ народи који су се „ослободили османског јарма“. С друге стране, показано је веома мало интересовања за арапски део Царства, изузев у периоду од краја 18. и нарочито током 19. века, када је то интересовање било у функцији економских, политичких („колонијализам“) или стратешких (индијски пут, приступ Црном континенту) циљева Европљана. Не смеју се сметнути са ума ни оптужбе које су износиле арапске земље против Османлија, сматрајући их одговорним за муслиманско слабљење, као и за то што су западњаци арапско-муслимански свет ставили под своје туторство. И за ово питање приступ оријенталним изворима – а не само западним који су очигледно истицали османску неспособност, немар и слабост – омогућио је да се о османско-муслиманском „опадању“ створи нешто другачији суд.

Чињеница је да се од самих почетака може уочити реално постојање османске државе, са институцијама, законима, политичким, административним и војним особљем: први османски владари нису деловали као варвари без икаквих принципа, а окупљање византијских великаша и племића, као и одсуство прогона хришћана сведоче о извесном степену суживота. С временом, режим се мењао, султановом ауторитету није било супротстављања; акценат је стављен на муслимански карактер државе, али упоредо је постојао и један систем, који је уважавао различитости појединих земаља: поред муслиманског шеријата важили су и посебни прописи, *кануннаме*, које су дозвољавале да се очувају, прилагоде, па и унапреде обичаји, традиције, начин живота, друштвени услови поданика, како муслимана тако и немуслимана; последица таквог система у провинцијама, а посебно у хришћанским областима било је очување локалних језика, религија, чак и политичких и друштвених функција. Османске вође нису тежили асимилацији покорених народа, као ни насилном потурчивању ни исламизацији: да је то заиста било тако доказ је

очување језика попут грчког, бугарског, српског и других, као и хришћанских религија, локалне властеле, што све представља елементе које су велике силе користиле, почев од краја 18. а нарочито током 19. века, под плаштом очувања принципа националности и одбране права националних и верских мањина.

Свакако, чешће или ређе, у оправданим или мање оправданим околностима било је насиља, па и прогона немуслиманског становништва (која сила то није радила у односу на потлачене?); заштита зимија, немуслимана, била је регулисана у османској држави, са ограничењем које је важило у свакој муслиманској држави да су зимије поданици другог реда у односу на муслимане, те им је забрањен приступ одређеним дужностима, али систем девширме је омогућавао и да се та забрана избегне. Такође не треба заборавити да су на османској територији (Солун, Истанбул) нашли уточиште Јевреји протерани из Шпаније и средње Европе. Та отвореност и толерантност османског света одражава се у делима путописаца 16. па и 17. века, све до тренутка кад је европска економска, културна и политичка експанзија изменила слику коју су пружали путописци, и навела их да акценат ставе на недостатке режима.

У 19. веку, османске су вође настојале да спроведу реформе и модернизују државу. Иако су те реформе углавном лоше спровођене, чињеница је такође да неке велике силе нису желеле да османска држава поново постане снажна, моћна и добро организована, и да су осујећивале напоре османске владе, гурајући је у војне сукобе и изазивајући побуне (Срби, Бугари, Јермени, Либанци), освајајући територије или подржавајући сецесију. Тема османског јарма, распрострањена у 19. веку, важила је за хришћанске области Царства, али не и за муслиманске, све до почетка 20. века, када су Енглеска и Француска тражиле сецесију и тих делова, те је почело да се говори о „арапском незадовољству“ и то само на Блиском истоку. У погледу јерменског проблема, иако се његово „решење“ приписује Османлијама, узроци се не могу тражити само на турској страни.

Неспорно је да су западњаци Османско царство увек приказивали у негативном светлу, и то се може оправдати. То, међутим, не значи да су Османлије у потпуности ослобођене критичког суда историје. Ако су били изложени критици Запада, кривица није била само до Запада: Османлије су, у више наврата, показале бескрупулозност, неспособност, неприлагодљивост, уз то су били оптерећени комплексом више вредности, који им је онемогућавао да добро сагледају и процене стварност.

Подаци којима данас располажемо омогућују нам да се ослободимо концепта из 19. века, и да покушамо да створимо право историографско дело, ослобођено политичких утицаја било које врсте, без пристрасности или слабости. Проценили смо да би било корисно посветити пажњу и књижевности (историјској, али и општој књижевности), као и уметности, што су елементи који су често изостављани из оваквих историја или су сасвим маргинализовани, а који су одличан показатељ било политичке моћи, било дубоке јединствености неког народа, било асимилације других култура; у том смислу, османска уметност је за собом оставила и даље видљива сведочанства. Превише је значајна да би била изостављена.

Укратко, намера је била да се открије један мало познат, погрешно представљен свет, често оптуживан за све недостатке и срамна дела, свет који је представљен као „болесник Европе“, кога су лекари пре желели да убију него да излече. Као и сва царства, Османско царство је нестало, али је задржало своје место у историји Старог света, где је вековима представљало прву силу, чиме се могу објаснити љубомора, завист, осветнички покрети, дестабилизација, па и разарање коме је било изложено. Историја Европе и средоземног света не би била комплетна уколико се из ње изостави Османско царство.

Ова књига представља колективно дело: свако поглавље писао је стручњак који је изнео идеје и виђења на основу својих знања о том питању. Значајан део посвећен је почецима Османлија, успостављању државе и њеном ширењу, доскоро мало познатом периоду. Исто је учињено и с балканским, а нарочито са арапским државама под османском влашћу. Овде треба напоменути да савремени арапски историчари искрено настоје да поново размотре овај период своје историје. На крају, велика пажња је посвећена последњем периоду Османског царства, али тај период није обрађен са искључиво западњачког становишта, већ је обрађен полазећи од унутрашње ситуације у Царству. С друге стране, није се чинило потребним да се превише простора посвети владавини Селима I и владавини Сулејмана Величанственог, што представља период успона Царства, јер су догађаји из тог периода већ били предмет разматрања бројних дела; чинило се упутнијим да се што детаљније опише администрација османске државе током 16. века, што је мање познато и о чему су западни хроничари тога доба извештавали повремено и измишљајући, али што се дуго сматрало историјском истином.

Напомене и библиографија намерно су сведени на најосновније и најнеопходније податке и документа. Ова књига тежи да буде оруђе за рад, али исто тако и инструмент културе. Због тога у њој нема велике ерудиције, али није прихваћен ни принцип претераног упрошћавања. Надамо се да смо постигли равнотежу која може да задовољи захтевне читаоце, али исто тако и оне читаоце који само желе да боље упознају историју.

Робер Мантран

Напомене о транскрипцији

Турске речи и имена транскрибовани су користећи турску латиничну азбуку, која је у употреби у Турској.

Следећа слова се изговарају као и српском језику:

a, b, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, z.

Изговор осталих слова:

ý – полуглас („с’н“ Миткетов)

ö – као немачко „ö“ ili francusko „eu“

ü – као немачко „ü“ ili francusko „u“

с – као „ц“

ç – као „ч“

đ – као умекшано „г“

ђ – као „ш“

ј – као „ж“

у – као „ј“

За арапске речи, као и за речи арапског порекла, које су биле у употреби у османском турском, у транскрипцији су бележени ајн (‘) и хамза (’).

Почеци: Осман и Орхан

1

Ирен Белдичану

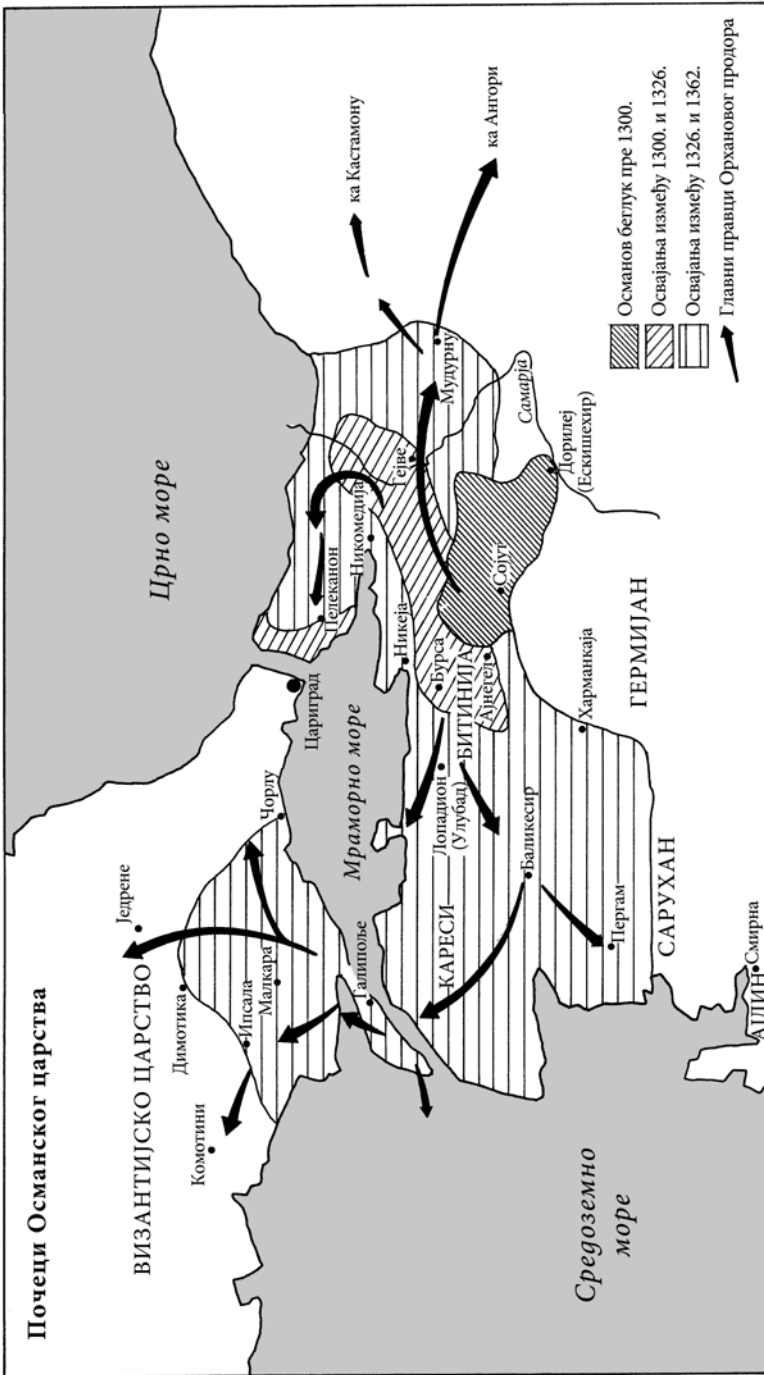
Почеци Османског царства обавијени су густом маглом. Осман, по коме је династија добила име, ступио је на историјску позорницу приликом битке код Бафеона (1302), о којој извештава савременик, историчар Пахимер. Знамо да му се отац звао Ертогрул, јер је пронађен новац који је исковао Осман, Ертогрулов син, а и један османски попис из половине 15. века помиње његову задужбину подигнуту у Согуту (Сојуту), градићу у коме се и данас може посетити његов гроб. О свему осталом, говори легенда.

Чињенице и легенде

Сам турски хроничар Ашикпашазаде признао је у 15. веку да постоји више верзија о настанку Османског царства. Он даје предност причи коју ћемо овде укратко изнети и која се, уз неколико нових детаља, понављала у потоњим хроникама.

Од стварања османске државе до 1302. године

Ертогрул, не зна се тачно када, нашао се у Малој Азији са оцем, Сулејман-шахом, и двојицом браће, Сункуром Текином и Гундогдуом. Ту су боравили више година, а затим су решили да се врате у земљу из које су потекли. Сулејман-шах се удавио приликом

преласка Еуфрата. Два брата су наставила пут ка Туркестану, док је Ертогрул остао у Анадолији с четири стотине шатора. Затим је Ертогрул послао свога сина Сару Јатија код новог селџучког султана Алаудина – хроника не наводи код ког од тројице познатих под тим именом – да би им султан доделио земљу за људе и стада. Алаудин му је поверио насеље Сојут као баштинску земљу, а области Домаича и Ермени Белија за летње пашњаке.

После Ертогрулове смрти, његов син Осман је обновио пријатељске односе с појединим истакнутим хришћанима, у првом реду с намесником града Билеџика. Овај му је дозвољавао да код њега остави све покућство када би кренуо на летња станишта. Осман му је заузврат поклањао тепихе, сир и јагањце.

Међутим, други хришћански владари, као на пример намесник Ајнегела (Инегела), нису имали поверења у Османа. Услед окршаја, било је жртава на обе стране, а живот је изгубио Османов синовац Беј Хоџа, син Саруа Јатија. Намесник града Караџахисара и његов брат Каланоз су се такође убрајали у Османове непријатеље. Током једног напада, погинуо је Сару Јати, Османов брат.

Сазнавши да је Осман запао у тешкоће и да је емир Гермијана непријатељски расположен према њему, селџучки султан је лично дошао у област Караџахисар, да казни хришћане. Али султан је морао одмах да се врати, јер су Монголи напали град Ерегли (Хераклеју у Кападокији). Осман је сам однео победу, те је послао свог рођака Акимура да пренесе добру вест султану, који му је као награду послао заставу и поклоне.

Чим је заузео град, Осман је почео да организује своју државу. Куће које су напустили хришћани дао је људима који су дошли из емирата Гермијана, претворио је цркве у *џамије* и увео муслиманску молитву. Коначно, изградио је трг привлачан и за становнике Билеџика, града смештеног на територији Византије.

Осман је одржавао добре односе с хришћанином под именом Косе Михал (Михаило Ћосави), заповедником Харманкаје. Како наводи хроника, присуствовао је његовом венчању, а заједно су ишли и у ратне походе. Њихови коњички походи су их довели све до града Гојнука и Таракли Јениџесија, на месту где завија река Сакарија. Да би прешли реку, за водича су узели извесног Самса чауша који је са својим братом Силемишом живео у тој области, у добрим односима с хришћанима. Осман и Михал су грабили све што им је долазило под руку, али нису одводили заробљенике; једини циљ им је био да покоре становништво.

Међутим, добри односи између Османа и намесника Билецика прекинути су приликом венчања овог последњег. Косе Михал, задужен да Осману пренесе позив, упозорио га је да је у питању заседа. Ипак, није довољно јасно зашто је намесник Билецика тако изненада одлучио да Осману постави заседу. Како год било, док се изван града прослављало венчање, Осман је успео да у тврђаву убаци групу својих људи, преобучених у жене. Пошто су Османови војници заузели тврђаву, чији су становници били на прослави, Осман и Косе Михал су оседлали коње, како би изгледало да су се дали у бекство. Намесник Билецика, већ помало припит, уплашио се да му Осман не побегне и кренуо је за њим. Османови људи поставили су заседу и одрубали му главу. Осман се затим вратио у Јархисар, где је чекала млада Лилифер (Нилифер), на гласу по својој лепоти. Она је постала супруга његовог сина Орхана. Ти ратни подухвати завршени су освајањем Ајнегела.

Сви ти догађаји, од првих непријатељстава с намесником Карацахисара до заузимања Јархисара, одвијали су се, како Ашикпашазаде пише, у периоду од 1283. до 1299. године. Али, дело историчара Пахимера – а не смемо заборавити да је он био Османов савременик – показује да се многи подаци из османских извора, настали готово два века касније, морају допунити и поправити.

У последњој четвртини 13. века, област Ескишехира, некадашњи Дорилеј, као и тврђава у непосредној близини Карацахисара, били су у рукама муслимана. Река Сангариос, данас Сакарија, представљала је границу између Византије и емирата. Цар Михаило VIII (умро 1282) је, у ствари, оживео утврђења у близини границе и поставио коље дуж реке да би спречио нападе Туркмена. Осман (кога Пахимер назива Атман) није био једини турски заповедник који је ратовао у тој области. С једне стране био је ту син султана Изедина Кајкавуса II (кога Пахимер назива Мелек Ма[н]сур), који је заједно са својим оцем био у изгнанству у Цариграду. После смрти овог потоњег, он је настојао да се наметне на пограничним областима, обезбедивши претходно себи наклоност илхана Аргуна (1284–1291). Било је такође неколико турских заповедника који нису поштовали ничији ауторитет, био он византијски, селџучки или монголски. Међу њима, Пахимер истиче извесног Амуриоса (емира) који је живео на окуци реке Сакарије, као и Солимампакса (највероватније је реч о Сулејман-паши, заповеднику Пафлагоније). Амуриос, чији је брат Настратиос дуго био талац код Византинца, најпре је био његов савезник, али је Османова слава пробудила његову похлепу

и обезвредила мировну политику цара, који се надао да ће Туркмене држати под контролом уз помоћ „поклона и милости“. Још једна мера да се заштите западне границе показала се безуспешном. Цар Андроник II је наименовао Куцимпакса за заповедника области Никомедије. Тај Куцимпакс, пореклом из земаља Златне хорде, насукао се са својим бродом у Хераклеји на Понту и с читавом породицом је примио хришћанство. Цар му је допустио да уда кћер за Солимампакса, у нади да ће тај брак Византији једног дана бити од користи.

Поређењем турских и византијских извора добија се следећа слика самог почетка 14. века: Туркмени, који су побегли од Монгола и издвојили се од градског становништва на Анадолској висоравни, у потрази за новим пашњацима, нагомилали су се на западној граници селџучке државе. У пограничним областима, на шумовитим висоравнима, налазили су храну за своја стада. Близина византијских градова омогућавала им је да пласирају своје производе, као и да се додатно снабдевају. На почетку, све то се одвијало без већих сукоба. Сам Ашикпашазаде пише да у време Ертогрула није било сукоба. Муслимани и хришћани су се сусретали на тржницама јер граница није била толико чврста колико је то византијски цар желео. Заједнички живот на територији Византије био је олакшан присуством Турака који су примили хришћанство. Они нису били исте вероисповести, али су говорили истим језиком, а османски пописи из средине 15. века сведоче о постојању хришћанских имена међу именима турског порекла. Две заједнице су одржавале и односе на вишем нивоу, јер је Михаило VIII посетио иконијског (Коња) султана, а селџучки принчеви избегли су у Цариград. Византинци су ипак одређени број талаца задржали да би их у погодном тренутку пустили.

Заједнички живот је, ипак, кратко трајао. Од сукоба до сукоба, Турци су показивали снагу. Осман је на крају привукао велики број људи, жељних плена и авантуре – неки од њих били су пореклом чак из области Меандра. Ти успеси, међутим, изазвали су завист оних који су спроводили политику мира. Његова ратоборност навела је војнике који су марширали иза других мање динамичних турских заповедника, да их напусте и да се придруже Османовим трупам; Осман, који је младост провео између зимских и летњих пашњака, успео је да усмери ту људску бујицу и да је доведе до победе под заједничком заставом. Кад је било потребно, окретао се и против комшија муслимана, ако би у њих посумњао. Правници и учени људи напуштали су урбане центре Анадолије, придружујући се Осману да

му помогну да изгради државу. Када је 27. јула 1302. Осман победио хетеријарха Музалона, код Бафеона, у близини Никомедије (Измит), он се уздигао на исти ниво као емири Германија, Ментеша и Ајдина. Осман је био спреман да започне нову каријеру.

Од 1302. до освајања емирата Кареси

Пораз Музалона навео је Византинце да потраже друга средства да се одбране од турског напредовања. Цар Андроник II је 1304. године послао изасланике пред Газан-хана, да му предложи брачни савез. Он се надао да ће Монголи, који су владали у западној и централној Анадолији, пошто су победили Селџуке код Коседага (1243) довести у ред предузетне пограничне емире.

За то време појачавао се притисак Турака. Пахимер извештава да су Никомедија (Измит), Никеја (Изник), Белокомис, Ангелокомис, Анагурд, Платанеа, Мелангија, Крула (Гирле) и Катикија (Ките?), и многи други градови, које је немогуће све убицирати, много пропали. Војска удружена под Згуром, командантом византијских коњаника, поражена је у области Катикије. Пошто је становништво Белокомиса учествовало у тој бици, то насеље је испражњено и постало је Османов плен (1304).

Византијски историчари не бележе значајне догађаје у области Битиније између 1304. године и заузимања Бурсе, двадесет две године касније, јер је њихова пажња била заокупљена турским нападима на Егејском мору, које су, поред других војсковођа, предводили и каталонски плаћеници. Али, ни Осман и његови саборци нису остали по страни. То доказују описи битака из османских хроника. Освојен је читав низ мањих градова, неки силом, док су се неки, као Ките, Кестел, Динбоз, Адранос, Леблебицихисар, Мекеце, Акхисар, Гејве, Лефке, Карачепиш сами предали. Нажалост, ти догађаји нису датирани, и неки од њих су се несумњиво догодили након Османове смрти.

Судећи по топонимима, османска експанзија ишла је у три правца. Осман и његови саборци најпре су се кретали дуж леве обале Сакарије, пресецајући прилаз граду Никеји (Изнику), са источне стране. На западу су напредовали ка Лопатиону (Улубад) и Адраносу, заобилазећи са северне и јужне стране планински масив Олимпа (Улудаг), те остављајући по страни Бурсу, која је била исувише добро утврђена да би могла бити освојена на препад. Продирући на

југоисток ступили су у контакт с муслиманским суседима. У време када је Осман отео, како каже легенда, лепу Малхатун, будућу Орханову мајку, турски бегови¹ су били у Иненију и Ескишехиру. Хроничари често бележе размирице између бега Гермијана и Османа. Граница између османске државе и њених муслиманских суседа била је у то време нестабилна, јер један османски попис бележи верске задужбине створене уз одобрење Османа и Орхана у области Султанејују. Касније су и Сулејман-паша и Мурат I кренули у поход у правцу Ангоре, подручје утицаја династије Еретнида.

Осман је, по свему судећи, највероватније умро између септембра 1323. и марта 1324. године. Чак и ако је заиста живео све до заузимања Бурсе (6. април 1326), како тврде неки хроничари и арапски путописац Ибн Батута, сасвим сигурно није био на власти после марта 1324. године. Зна се да је имао шест синова – Орхана, Чобана, Мелека, Хамида, Пазарлуја и Алаудина, као и једну ћерку, Фатму. Наследио га је Орхан, не безболно, јер је постојало ривалство између њега и његовог брата Алаудина, који се одрекао престола, није познато да ли милом или силом.

Орхан, који ће дефинитивно извести османску државу из анонимности, имао је 1324. године три одрасла сина. Дакле, када је заузео Османово место, није више био тако млад. Његов први успех било је заузимање Бурсе. Опседан годинама и десеткован глађу, град се предао 6. априла 1326. Лопадиион је укључен у османску државу 13. маја 1327. године.

Након ових успеха, Андроник III, који је на престолу наследио свог деду 1328. године, решио је да лично оде да се бори у Мезотенији (у непосредној близини данашњег Коцаелија), да би се решио османске опасности. Битка код Пелеканона одиграла се 10. јуна 1329. Рањен, цар је морао да се искрца у Филокрени, да би стигао у Цариград, док су његови војници, који су се најпре склонили у оближња утврђења, успели да стигну у Ускудар (Скутари) пешке. Са османске стране, приликом ове битке погинуо је Пазарлу, Орханов брат.

Након ове победе, Орхан више није имао разлога да страхује од византијске војске. Никеја се предала 2. марта 1331. и Орхан је започео опсаду Никомедије (Измит). Андроник III је послао изасланике код Орхана. Мир је склопљен августа 1333. године и цар се обавезао

---

¹ Бег и беј су две транскрипције исте речи у различитим периодима; прва је старијег датума.

да плаћа 12.000 перпера за тврђаве смештене између Никомедије и престонице. Примирје је кратко трајало и 1337. године Турци су заузели Никомедију.

Извесно је да је територија са унутрашње стране реке Сакарије припојена у периоду између заузимања Бурсе и заузимања Никеје. Свакако, још у Османово време, османски коњаници, које је предводио Самса чауш, вршили су упаде на ту територију, али то нису била трајна освајања. Прва територија која је пала под власт Османлија била је област Мурадедина Хамзе (кога спомиње искључиво Шихабедин ел Омери), и чија је престоница била Кавија, данас град Гејве. Затим су дошли на ред удаљени градови: Гојнук, Таракли Јеницеси и Мудурну, који су се предали Сулејману, Орхановом сину. Сви ти градови били су под османском влашћу када је у њима боравио Ибн Батута током зиме 1333/1334. године.² Ко су ту раније били обласни господари? Можда Турци Татари, који су делимично примили хришћанство од Византинаца, али који су били у дослуху са заповедником Кастамонуа. У сваком случају, у последњој четвртини 13. века те области више нису чиниле саставни део Византијског царства.

Заузимање емирата Кареси

Продирање ка западу створило је ривалитет између Османлија и емирата Кареси³ који је изронио из историјске тмине готово истовремено када и Османов емират. Неуспешни поход, који је Михаило IX, син Андроника II, водио с Каталонцима на обалама Мраморног и Егејског мора (1304) не би ли потиснуо Турке, оставио је слободан простор придошлицама, што су заузели читаву област Пергама, све до Дарданела. Наставили су се сукоби између Византинаца и каталонских плаћеника, којима су се прикључили Турци, што је само погоршало ситуацију са обе стране мореуза. Арапски извори, нарочито путописац Ибн Батута, извештавају да је град

² По једном другом тумачењу текста Ибн Батуте, његов боравак на овом подручју могао је да буде у периоду од 1332. до 1334. године.

³ Назив емирата потиче највероватније од географског појма, било да је у питању Каресен, област која се помиње код Страбона, или Каресус, река у овој области, или пак Каресис, град који се налазио у непосредној близини Пергама, на северозападу, али сасвим сигурно не од митске личности Кара Исе.

Пергам био разорен, те да у граду Баликесиру није пронашао ца-мију за молитву петком, што доказује да су Турци тек недавно заузели те територије. С друге стране, византијски извори пишу о жалосном стању до кога су Каталонци и њихови турски савезници довели Галипољско полуострво после победе над Михаилом IX код Апра (1305. године).

Орхан је искористио трзавице које су потресале емират Кареси да га припоји (1334–1335). Османске хронике потврђују да је становништво, незадовољно кнезом који је преузео вођство над државом након смрти Аџлан-бега, пружило подршку његовом брату Дурсуну, који је већ био у Орхановој служби. Међутим, оне се само делимично слажу с наводима западних, византијских или арапских извора. На основу исказа савременика, зна се да је око 1333. године емират био подељен на два дела. У Баликесиру⁴ је 1328. године на власти био Демир-хан, а у Пергаму Јахши. Андроник III је паметно проценио да треба да склопи мир с Демир-ханом 1328, пре него што је напао Орхана годину дана касније. Није немогуће да се Орхан замерио Демир-хану, те да је подржавао оне који су осуђивали такву политику; из тог угла гледано, наводи османских хроника постају нешто веродостојнији. Што се тиче Јахшија, његова флота била је тешко оштећена бродовима које су послали папа, француски краљ, Родос, Венеција и Кипар. Он је 1341. године предводио један турски упад у Тракију. Пре него што је узвратио, Јован Кантакузин је склопио мир са Орханом; тај савез је требало не само да изолује Јахшија већ и да подстакне Орхана да га нападне. Коначно, 1345. године, извесни Сулејман послао је из Троје трупе свом тасту Ватацу. Османлије су, дакле, постепено освојиле емират Кареси, а последња етапа одвијала се око 1345. године. Једна османска хроника тај догађај датира у 749. годину (1348–1349), али се чини да је то доста касно, јер хроничар Ашикпашазаде извештава да је последњи емир Каресија доведен у Бурсу, где је две године касније умро од куге. Знамо да је куга харала том облашћу у периоду 1347–1348. године.

---

⁴ Када је реч о убикацији овога града, извори се разликују; могао би да буде у питању град у непосредној близини Агире.

Детаљан садржај

Предговор	9
<i>Робер Манџран</i>	
Напомене о транскрипцији	16
1. Почети: Осман и Орхан	17
<i>Ирен Белдичану</i>	
Чињенице и легенде	17
Од стварања османске државе до 1302. године	17
Од 1302. до освајања емирата Кареси	22
Заузимање емирата Кареси	24
Од преласка у Европу до Орханове смрти	26
Организација власти	30
Интеграција Османлија у политички систем	31
Идеолошка основа османске државе	33
Друштво	35
2. Успон османлија (1362–1451)	41
<i>Никола Вајен</i>	
Мурат I (1362–1389)	41
Освајање Румелије	42
Османско напредовање у Анадолији и Румелији	47
Стварање царства и организовање државе	50

Бајазит I (1389–1402)	51
Операције у Анадолији	52
Ситуација у Византији	53
Нови походи у Анадолији	54
Напредовање у Румелији (1393–1396)	55
Крсташки поход на Никопол	57
Последњи походи у Анадолији	59
Бајазитово царство 1402. године	61
Битка код Ангоре	62
Међувлашће (1402–1413)	64
Сулејман челебија у Румелији	66
Мехмед челебија у Анадолији	67
Авантура Мусе челебије	68
Мехмед I (1413–1421)	70
Сукоби с Караманом и Венецијом	71
Питање „лажног“ (Дузме) Мустафе	72
Бедрединов устанак	73
Пут ка миру	74
Мурат II (1421–1451)	75
Тешкоће око наслеђивања престола	76
Поновни успон Османлија	78
1423–1430: сукоб с Венецијом и борба против Угарске за престиж	80
1430–1437: сукоби са Албанцима, Угрима и Караманлијама	82
Последње године прве владавине Мурата II: нови сукоб са Угарском (1437–1444)	83
Прва владавина Мехмеда II и друга владавина Мурата II	87
Мурат II и учвршћивање Царства	89
3. Успон Османлија (1451–1512)	92
<i>Никола Вајен</i>	
Мехмед II (1451–1481)	92
Тежак почетак владавине	94
Освајање Цариграда	95
Досељавање Османлија у Цариград	99

Политичке, дипломатске и војне последице победе	101
Контрола над Дунавом:	
српско питање и сукоб са Угарском	103
Година 1457.	104
Пад Мореје и Србије: 1458–1460.	105
Поход на обале Црног мора:	
освајање Синопа и Трапезунта	107
Сукоби с хришћанима:	
Рат с Венецијом (1462–1470)	108
Анадолски фронт, освајање Карамана и	
сукоб с државом Аккојунлуа (1463–1474)	112
Победа над Италијанима,	
сукоб са Угрима и Молдавцима (1473–1479)	114
Две последње године владавине	116
Мехмед II, организатор државе	118
Бајазит II (1481–1512)	120
Грађански рат (1481–1482)	120
Политика Бајазита II	122
Прва освајања током владавине:	
Херцеговина и Молдавија	124
Сукоб са Египтом	125
Развој односа са Европом	126
Рат с Венецијом	128
Разбијање османске Анадолије:	
Сафавиди и кизилбаше	129
Коначна криза и неуспех Бајазита II (1511–1512)	131
4. Организација Османског царства (14–15. век)	134
<i>Никоара Белгичану</i>	
Централна власт	136
Економски живот	141
Урбани сектор	141
Рурални сектор	145
Војска	148
Насељавање, туркизација и исламизација	151

5. Процват Османског царства (1512–1606)	158
<i>Жан Луј Баке Грамон</i>	
Селим I (1512–1520)	158
Поход против иранских Сафавида	160
Поход на Сирију и Египат против Мамелука	163
Сулејман Величанствени (1520–1566)	165
Заузимање Београда и Родоса	166
Походи на Угарску. Опсада Беча (1529)	167
Освајање Ирака. Велики везир Ибрахим-паша	170
Нова непријатељства са Шпанијом и Аустријом	173
Од Селима II (1566–1574) до	
Мехмеда III (1595–1603)	177
6. Царство на врхунцу моћи (16. век)	181
<i>Жил Вејнстејн</i>	
Управљање Царством	184
Проблем наслеђивања	187
Султан, главни стожер Царства	190
Питање деспотизма	192
Палата, центар моћи	199
Диван	209
Развој бирократије	215
Полуге моћи	217
Централне снаге: јаничари и „труппе Порте“	217
Провинцијска војска	223
Флота	230
Снаге и слабости Сулејманове војске	232
Провинцијска организација	233
„Светска привреда“ под контролом државе	238
Пољопривреда и сточарство	239
Рудници и копови	243
Градски живот	244
Државни послови	249
Велика трговина	249
Монетарна еволуција и одредбе с краја века	253

7. Османска држава у 17. веку:	
стабилизација или слабљење моћи	257
<i>Робер Манџран</i>	
Од Ахмеда I до Мурата IV (1603–1640)	258
Спољни сукоби	258
Унутрашњи проблеми	261
Осман II: неуспех једне реформе	263
Мурат IV и обнова султанске власти	265
Опадање централне власти (1640–1656)	267
Борбе за утицај	268
Распадање власти	270
Доба Ђуприлића (1656–1683)	273
Мехмед Ђуприлић (1656–1661)	273
Фазил Ахмед-паша Ђуприлић (1661–1676)	275
Спољни послови	276
Кара Мустафа-паша и неуспех пред Бечом (1676–1683)	279
Царство у тешкоћама (1684–1699)	280
Економски проблеми	283
Спољна трговина	287
Друштвени проблеми	291
Интелектуалне и уметничке активности	296
8. Османска држава у 18. веку: европски притисак	300
<i>Робер Манџран</i>	
Проблеми на спољном плану	302
Од Карловачког мира (1699)	
до турско-персијског споразума (1746)	302
Руско-турски рат;	
Кучуккајнарџијски мировни споразум (1768–1774)	304
Ахмед III: покушаји обнове (1703–1730)	306
Амицазаде Хусеин-паша и његови непосредни	
наследници (1699–1718): отварање и континуитет	307
Доба великог везира Дамада Ибрахим-паше	
(1718–1730)	309
Устанак Патроне Халила (1730);	
стање у провинцијама	311

Османска држава почетком 18. века: континуитет или трансформација?	312
Период транзиције (1730–1768)	314
Бонвал-паша; побољшања у војном и цивилном домену	314
Покушај обнове: Коџа Рагиб-паша	316
Страни продор	319
Економски притисак: проширење капитулација (спорузма о трговинским олакшицама)	319
Велике силе и мањине	321
Економија и политика	323
9. Балканске провинције (1606–1774)	325
<i>Жил Вејнсјејн</i>	
Европско подручје почетком 17. века: три круга	327
Класичан режим: нацрт биланса	335
1606–1774: транзиција	340
Ратови и геополитичке промене	342
Подолија и Украјина	343
Крит и Пелопонез	343
Угарска и Трансилванија	345
Румунске земље	347
Север Црног мора	355
Хришћани Балкана у рату: актери и улог	356
Демографски аспекти	363
Развој земљопоседништва и проблем чифлука	366
Од јуначког допова – до жандарма пљачкаша	371
Фискалне промене и јачање локалних аутономија	372
Узлет трговине и рађање „православног трговца“	378
Преглед културних и верских збивања	381
10. Арапске провинције (16–18. век)	385
<i>Андре Ремон</i>	
Управљање арапским провинцијама из центра	389
Провинцијска управа	393

Намесници	394
Правни систем	396
Војска	398
Компромис с локалним снагама и традицијом	401
Порески систем	403
Кохезионе снаге	407
Морална и верска солидарност	407
Унутрашње привредне везе	414
Улога ходочашћа	417
Развој арапских провинција	420
Непосредна управа у Алепу	421
Локални владари и провинцијске квазидинастије	427
Два јака човека у Палестини: шејх Захир и Џазар-паша	427
Азми: једна квазидинастија у Дамаску	433
Династије у Ираку, у Мосулу и Багдаду	438
Џалили у Мосулу	441
Мамелуци у Багдаду	444
Египатски мамелуци	448
Пут провинција Магреба ка независности	456
Алжир: колективна монархија	458
Туниске династије	465
Триполи: од владавине дејова до династије Караманлија	470
11. Почеци Источног питања (1774–1839)	475
<i>Робер Манџран</i>	
Абдулхамид I (1774–1789)	476
Унутрашња ситуација	476
Војне и цивилне реформе	477
Притисак Русије	479
Селим III (1789–1807)	480
Реформе: низам-и џедид (1789–1802)	481
Унутрашње тешкоће, спољни притисци	483
Побуне у провинцијама	485
Пад Селима III	487

Реакција и контрареакција	488
Махмуд II и нестабилност власти (1809–1821)	492
Стеге политичког система	493
Мухамед Али у Египту: модел који треба следити?	495
Сукоби или реформе?	496
Сукоби (1821–1839)	502
Грчка: од устанка до независности	502
Рат против Египта	503
Међународни притисак. Освајање Алжира	506
Реформе (1830–1839)	508
Актери	509
Иновације	510
Штампа и друштво	513
Хатишериф од Гилхане	514
12. Период танзимата (1839–1878)	517
<i>Пол Димон</i>	
Реформатори	518
Султани и паше	518
Књижевници и идеолози	523
Анонимне присталице реформи	528
Реформе	532
Висока порта	532
Ка изједначавању права	535
Подржављење образовања	538
Нова војска	541
Администрација и финансије у провинцији	543
Економски и социјални развој	546
Села у покрету	547
Ново лице градова	550
Економска експанзија	554
Препород нација (millet)	558
Болесник	562
Исток у кризи	563
Кримски рат	567

Нарушавање мира	572
Балканска криза	578
13. Последњи трзаји (1878–1908)	587
Франсоа Жоржон	
Османска држава после Берлинског конгреса	587
Дани након кризе	587
Хамидовска држава	593
Велика идеја владавине	598
Утицај Запада	602
Османско друштво на прелому векова	609
Број и кретање људи	609
Јеврејска имиграција	613
Промене у селима и градовима	614
Истанбул и османска култура	621
Нарастање опасности	626
Национални покрети, јерменски проблем	626
Немачка ступа на сцену: Багдадска железница	632
Рађање опозиције: младотурци	638
Ка револуцији	642
14. Умирање једног царства (1908–1923)	647
Пол Димон и Франсоа Жоржон	
Наде и недаће (1908–1912)	647
Револуција и реакција	647
Друштвена и интелектуална узаврелост	655
Младотурци на делу	664
Први ударци: Триполитанија, Албанија	672
Царство у рату (1912–1918)	677
Балкански ратови	677
Из једног рата у други; деловање Комитета уједињења и прогреса	685
Први светски рат: улазак у сукоб	693
Године пепела	697
Мобилизација позадине	703

Крај једног света (1918–1923)	709
Бродолом	713
Од једне до друге револуције	715
Од уговора из Севра до уговора из Лозане: смрт и препород Турске	720
15. Османска уметност	725
Османска уметност на турским територијама	725
<i>Жан Пол Ру</i>	
Исламска уметност и османска уметност	725
Џамија	727
Селџучка и османска уметност	728
Декор	729
Предмети ручне израде	731
Теписи	732
Османска џамија	733
Џамија с једном куполом	733
Џамија с више купола	735
Медресе Бурсанске школе	738
Џамије с такозваном основом у облику изврнутог слова Т	739
Увод у велику епоху	740
Уметност за време Мехмеда II Фатиха	740
Џамије Бајазита I	742
Утицај Свете Софије	743
Џамије Бајазита II и Селима I у Истанбулу	745
Синан	746
Шехзаде џамија	747
Џамија Сулејманија	748
Џамија Селимија у Једрену	749
Синаново наслеђе	751
Други видови уметности	753
Кућа у османском стилу	753
Архитектура у градовима	755

Погребна уметност	756
Палате	758
Топкапи	759
Ликовна уметност у рукописима	762
Архитектура у арапским земљама у османско доба	766
<i>Андре Ремон</i>	
Царска уметност	767
Очување локалних уметничких традиција	772
Иновације	775
16. Интелектуални и културни живот	
у Османском царству	780
<i>Луј Базен</i>	
Одике турске преисламске културе	781
Погурчивање исламске културе	783
Експанзија турског језика	783
Мистичка књижевност	784
Прва дела у прози. Ширење културе	786
Османски класицизам	788
Континуитет турске културе	788
Почеци културног живота у Царству	789
Османски песници. Баки и Фузули	790
Подмлађивање књижевности	794
Народна поезија	796
Историографија	798
Друге књижевне врсте	801
Ка модернизму	804
Утицај Запада	804
Појава штампе. Књижевне школе и часописи	807
Други облици културног живота у 19. веку	811
Хронолошки оквири	813
Списак султана Османског царства	820

Библиографија	822
Сарадници	841
Речник	843
<i>Александар Фотић</i>	
Османско царство: историографски домети	849
Индекс имена личности	857
Тематски индекс	881
Индекс географских појмова	890